

Zondag 14 april 2019

TivoliVredenburg - Hertz - 15.00 uur

Internationale Topensembles 1

CHAMBER MUSIC SOCIETY OF THE LINCOLN CENTRE NEW YORK

Arnaud Sussmann, viool

Yura Lee, altviool

Nicholas Canellakis, cello

Tommaso Lonquich, klarinet

Wu Qian, piano

Ludwig van Beethoven 1770-1827

Strijktrio in D voor viool, altviool en cello (1797 - 98)

Allegretto

Andante quasi allegretto

Menuetto: Allegro

Rondo: Allegro

Claude Debussy 1862-1918

Rapsodie (1909-10)

voor klarinet en piano

Brett Dean *1961

Seven Signals (2019)

voor klarinet, viool, cello en piano

1. *Impulse Study*

2. *Flowing, floating, and delicately luminous*

3. *Morse 1*

4. *Body Language (Pas de deux)*

5. *Semaphore*

6. *Tallying*

7. *Morse 2*

Pauze

Johannes Brahms 1833-1897

Pianokwartet in g-klein op. 25 (1861)

voor viool, altviool, cello en piano

Allegro

Intermezzo; Allegro non troppo

Andante con moto

Rondo alla zingarese; Presto

Feest in New York, Nederlandse première in Utrecht

Vrijdag 5 april kreeg Brett Dean groot applaus na de vuurdoop van zijn kersverse compositie voor klarinet, viool, cello en piano in de Alice Tully Hall aan de Hudson. Vandaag zet het feest zich voort met de Nederlandse première in TivoliVredenburg aan de Singel met z'n oprijzende walvis. Upper West Side Manhattan viert de Chamber Music Society van Lincoln Center dit seizoen z'n halve eeuwfeest met een waaier van 'Milestones' in de kamermuziek. De gereserveerde werken reiken van Corelli tot nu, pivoterend rond een complete lezing van alle strijkkwartetten van Beethoven. Je zal er als componist van onze tijd maar tussen staan.

De gelauwerde Dean deelt met voorgangers als Dvořák de liefde voor het innerlijk weefsel van middenstemmen, het Mekka van de altviolist. Na zijn opleiding in Brisbane liet hij zijn altviool veertien jaar snorren in de Berliner Philharmoniker. Onderwijl ontdekte hij zijn roeping als componist. Voeling met gestiek en frasering lokte de Australiër naar het danspodium. Fysieke impulsen vormen tevens een vertrekpunt in zijn kamermuziek.

In *Seven Signals* presenteert Dean met non-verbale signalen een alternatief voor vruchteloos gezwatel in de politiek en op sociale media. Topmusici uit New York omljsten Deans première met Beethoven, Debussy en Brahms, bakens van vernieuwing in de zee van de muziekgeschiedenis. Welkom bij componisten die deuren voor ons openen zonder er ook maar een woord aan vuil te maken.

Beethoven: Sturm und Drang en... gehoorproblemen

We treffen Beethoven als aanstormend pianist in Wenen met ver over de grenzen van het Habsburgse rijk reikende ambities. Niettemin zou een trits concerten in Praag de laatste buitenlandstournee blijken te zijn. Gehoorproblemen belemmerden al gauw zijn expansie als pianovirtuoos. Het Praagse publiek hoorde hem in oktober 1798. Datzelfde jaar verschenen zijn strijktrio's opus 9. In het tweede strijktrio uit opus 9 zoekt Beethoven de intimiteit.

Het openingsdeel presenteert evenveel thema's als spelers. De linkerhand van de cellist kruipt in de dramatische verwerking ervan richting kam naar het hoogste register. Er volgt een speels langzaam deel met pizzicato begeleiding. De tweede deun is lichter van karakter. Het dansdeel, *menuetto*, verruilt de deftige pasjes waarmee aristocraten zich over de dansvloer bewogen voor *Sturm und Drang*,

spanning en sensatie. Het slotdeel geeft ruim baan aan de cello, terwijl de altviolist het refreinthema van deze rondo finale meesterlijk omspint. Van ambitie en geestdrift getuigt de vierdelige vorm naar het grondplan van Haydns symfonieën. Bewust of niet zette Beethoven in zijn opus 9 al stappen in de richting van latere symfonieën. In de uitgave eerde Beethoven zijn opdrachtgever als de 'Belangrijkste mecenas van zijn [Beethovens] Muze' ('Première Mécène de sa Muse'). Graaf Johann Georg Browne kan er postuum heel blij mee zijn.

Debussy, ontsnapt aan Duitse suprematie

Terwijl Beethoven na zijn dood almaar hoger op zijn sokkel werd gehesen, noemde nieuwkomer Debussy het icoon gekscherend 'de oude dove' (le vieux sourd). Aan de Franse conservatoria werd studenten de Weense klassieke muziek ten voorbeeld gesteld. Debussy luisterde liever naar wind en zee dan naar een schoolse muziektheoreticus in een klaslokaal. In zijn eigen muziek wist hij met succes te ontsnappen aan de suprematie van het Duitse componeren. Debussy vierde het proeven van de klank zelf en liet zich daarbij inspireren door bronnen zo uiteenlopend als de nieuwste Russische muziek, het even ontspannen als exotische klankenpalet van de Javaanse gamelan, Japanse kunst, vroege jazzvormen als de cakewalk - rond 1900 een dansrage in Parijs - en de verfijnde muziek van klaveciniïsten en componisten uit de rococo als Couperin en Rameau. Al die rebellie ten spijt ontstond de *Rapsodie* niettemin op verzoek van het conservatorium van Parijs: of Debussy een werk kon leveren voor het graadexamen van de klarinetten. De klarinet krijgt in de *Rapsodie* volop de kans zich zowel van haar elegische als ritmisch vlotte kant te laten zien. Subtiel gedoseerd wisselt een brede lyrische toon zich af met New Orleans. De brandhaard van de vroege jazz bood Debussy materiaal voor vurige spontaniteit. Cakewalks en minstrel shows waaiden uit Amerika over. Het conservatorium van Parijs voer intussen een gunstiger koers met Gabriel Fauré aan het roer. Deze collega wist Debussy er zelfs toe over te halen met enig gemor plaats te nemen in de jury voor het klarinetexamen. Op 'quatorze juillet' 1910 hoorde Debussy acht jonge klarinetten voorspelen. Aan 'de gezichten van mijn collega's', schreef hij zijn uitgever, viel af te lezen dat de *Rapsodie* 'een succes was'. [...] 'Een van de kandidaten, Vandercruyssen, speelde het stuk uit zijn hoofd en heel muzikaal.'

Deans zeereis naar het einde

Brett Dean liet zich in *Seven Signals* inspireren door de evocatieve kracht van toeters, lichtbakens, vlaggen en morse-seinen uit de scheepvaart. Binnen dat spectrum kiest Dean voor momenten waarop de tijd stil staat en loze woorden tekortschieten: laatste tekenen van leven op de zinkende

Titanic, vertwijfelde krassen op de celwand van gevangenen die in eenzame opsluiting hun dagen tellen. De klarinet blaast soms kunstig akkoorden met de techniek van 'multiphonics'. *Impulse Study* opent het zevenluik als een prelude, met verdwaalde klanken omslaand in nerveuze klarinetloopjes en furieuze uitbarstingen met referenties aan klezmer en rock. Debussy is dichtbij in Beacon. Breekbare flageoletten wekken de suggestie van vuurtorenlicht opflakkerend door mistbanken. De primarius seint noodsignalen in *Morse 1*. Het stuwende ritme dat daaruit ontstaat, is rechtstreeks afgeleid van het laatste bericht dat de Titanic uitzond alvorens het schip in zee verdween in de nacht van 14 op 15 april 1912. Vertwijfeld wisselde ene Jack Philipps CQD -. -. -. af met SOS ...---... destijds nog pas enkele jaren in gebruik. Het oudere CQD is fonetisch 'SéCu' (van sécurité) met de D van distress. *Body language* zoomt uit en biedt verzachting met klokklanken in de piano. Recensent David Wright (New York Classical Review) hoorde hierin referenties aan Charles Ives. Vlagsignalen vormen de inspiratie voor *Semaphore*. Onregelmatige ritmes en exact afgepaste stiltes bepalen het betoog, rijk aan kwarttonen, multiphonics op de klarinet en acrobatiek met strijkstokhout en paardenhaar. *Tallying* symboliseert met een pulse van kwarttonen het turven der dagen van gevangenen met loodrechte strepen op klamme celmuren. Een rapsodische versnelling lijkt de voorbode van felbegeerde vrijheid.

In het afsluitende deel *Morse 2* stijgen de seinen van rampspoed uit de vleugel in een helende halo van boventonen. Zacht strijken stokken over gedempte snaren. De hymne *Nearer my God to thee* doemt eruit op. Als bekend was dit de laatste muziek die de amusementsmusici van de Titanic speelden alvorens ze met instrument en al door het water werden verzvolgen. *Seven Signals* ontstond in opdracht van de Chamber Music Society of Lincoln Center en Wigmore Hall Londen. In Jiří Kylián, Tsjechisch choreograaf en een kwart eeuw artistiek leider van ons Nederlands Dans Theater in Den Haag, vond Dean eind jaren negentig een geestverwant. Het ballet *One of a Kind* (1998) op zijn balletmuziek had groot succes en ging onlangs weer in Stuttgart.

Brahms' kwartet met symfonische ambities

In 1964 presenteerde het New York City Ballet een ballet 'dronken van wijn en rozen[geur]', aldus Lincoln Kirstein, een van de oprichters van het dansgezelschap. Zijn collega George Balanchine tekende voor de choreografie op het eerste pianokwartet van Brahms. Het werk ging in de orkestratie uit 1918 van Arnold 'Schoenberg', zoals de Amerikanen het spellen. Hier horen we het origineel dat - ook zonder orkestratie - direct symfonische ambities verraadt met de mammoetafdruk van het eerste deel. Eerste schetsen ontstonden in 1857, vier jaar later bereikte Brahms de eindstreep. Clara Schumann waagde zich aan de première in

Hamburg. Het tweede deel raakte haar direct. De titel 'intermezzo' komt uit haar koker. Door de verpletterende finale raast zigeunerbloed. Na tournees met de Hongaarse vluchteling en violovirtuoos Ede Reményi raakte Brahms voorgoed verknocht aan zigeunerbandjes. Hoor hoe hamerkoppen ratelen op pianosnaren als waren het de stokjes van de cimbalist.

Huib Ramaer (met dank aan Kerstin Schüssler-Bach voor de toelichting bij Brett Dean)

In 2009 won **Arnaud Sussmann** de Avery Fisher Career Grant. De Minnesota's Pioneer Press schreef: 'Sussmann has an old-school sound reminiscent of what you'll hear on vintage recordings by Jascha Heifetz or Fritz Kreisler, a rare combination of sweet and smooth that can hypnotize a listener.' Genoeg reden om hem te vragen om te touren met Chamber Music Society of the Lincoln Centre New York. Tours die hem brachten naar de Witte Nachten van Sint-Petersburg, Dresden, Washington, New Orleans, Tel Aviv en Parijs. Los daarvan speelde hij samen met artiesten als Itzhak Perlman, Menahem Pressler, Gary Hoffman, Shmuel Ashkenasi, Wu Han, David Finckel, Jan Vogler en leden van het Emerson String Quartet.

Yura Lee is een dubbeltalent dat zowel de viool als de altviool bespeelt, als solist en als ensemble-speler. Ze soleerde bij orkesten in New York, Chicago, Baltimore, Cleveland, San Francisco en Los Angeles. Buiten de VS gaf ze recitals in Londen (Wigmore Hall), Wenen (Musikverein), Salzburg (Mozarteum), Brussel en het Amsterdamse Concertgebouw. Op 12-jarige leeftijd won ze als jongste artiest ooit de Debut Artist of the Year Prize door de (Amerikaanse) National Public Radio. In 2007 volgde de Avery Fisher Career Grant en in 2013 een Eerste Prijs bij het ARD Wettbewerb. Ook won ze prijzen bij concoursen in Indianapolis en Hannover. Haar cd *Mozart in Paris*, met Reinhard Goebel en de Bayerische Kammerphilharmonie werd onderscheiden met een Diapason d'Or. Als docent verdeelt ze haar tijd aan onderwijsinstellingen in New York en Portland (Oregon).

Nicholas Canellakis, die naam doet zeker in Utrecht een belletje rinkelen. En inderdaad, Nicholas is de broer van Karina Canellakis, met ingang van komend seizoen chef-dirigent van het Radio Filharmonisch Orkest. De *New Yorker* roemde Nicolas als een 'superb young soloist'. Recent maakte hij zijn debuut in de New Yorkse Carnegie Hall met het American Symphony Orchestra. Ook bij andere Amerikaanse orkesten werd hij gevraagd als solist (Albany, New Haven, Delaware e.a.) Daarnaast vormt hij een vast duo met pianist-componist Michael Brown, en maakt internationale tournees met de Chamber Music Society of

Lincoln. Hij was te horen op de festivals van Santa Fe, Ravinia, Music@Menlo, Bard, La Jolla, Bridgehampton, Hong Kong, Moab en Music in the Vineyards. Behalve musicus is Nicholas Canellakis ook filmmaker en acteur.

De Italiaanse klarinettist **Tommaso Lonquich** is een graag geziene gast bij diverse orkesten, ensembles en festivals wereldwijd. Hij is vaste klarinettist bij het Deense ensemble MidtVest. Als kamermusicus speelde hij samen met o.a. Pekka Kuusisto, Carolin Widmann, Ani Kavafian, David Shifrin, Charles Neidich, Sergio Azzolini, Alexander Lonquich en Jeffrey Swann, alsmede met diverse kwartetten. In groter verband soleerde hij onder dirigenten als Zubin Mehta, Vladimir Ashkenazy, Fabio Luisi en Leonard Slatkin. Daarnaast treedt hij op met dansers, acteurs en visual artists. In the Juilliard School in New York geeft hij workshops improvisatie. En hij is mede-artistiek leider bij KantorAtelier, een multi-artistieke broedplaats in Florence (dans, theater, muziek, kunsten en psycho-analyse). Tommaso Lonquich studeerde af aan de Universiteit van Maryland bij Loren Kitt, waarna hij verder studeerde bij Alessandro Carbonare en Michel Arrignon aan de Escuela Superior de Musica Reina Sofia in Madrid.

Wu Qian won in 2016 de Lincoln Center Emerging Artist Award, nadat ze in 2007 reeds de classical music's Bright Young Star Award had gewonnen. Sindsdien soleerde ze in o.a. Wigmore, Bridgewater Hall, de Stadsgehoorzaal in Hong Kong, het Amsterdamse Concertgebouw en het Kennedy Center in Washington. Ook soleerde ze met o.a. het Konzerthaus Orchester Berlin, Filharmonisch Orkest Brussel, London Mozart Players, I Virtuosi Italiani, European Union Chamber Orchestra en de München Philharmoniker. Ze won Eerste Prijzen bij het Trio di Trieste Duo Concours en het Kommerzbank Piano Trio Concours in Frankfurt. Als kamermusicus speelde ze recent samen met Alexander Sitkovetsky, Leticia Moreno, Cho-Liang Lin, Clive Greensmith en Wu Han. Ze was een van de oprichters van het Sitkovetsky Pianotrio, waarmee ze o.a. muziek opnam van Brahms en Schubert

De **Chamber Music Society of the Lincoln Centre New York** maakt deel uit van het Lincoln Center of the Performing Arts, waartoe ook het New York Philharmonic en de Metropolitan Opera behoren. De Society is in de VS de uitvalsbasis voor *the best of the best* op gebied van kamer-muziek, topartiesten die ook lesgeven en in wisselende samenstellingen door de VS en Europa toeren, nieuwe muziek propageren en dat combineren met klassiek repertoire. Uitvalsbasis is de Alice Tully Hall in het Lincoln Center. Er zijn ongeveer 130 kamermusici verbonden aan het instituut, dat ook aanstormend talent ondersteunt via The Bowers Program. Dit jaar staat in het teken van het 50-jarig Jubileum.

Nu in de verkoop

Internationale Toporkesten, Barok & Klassiek, Avontuurlijke Muziek, Minimal Music, Romantiek op Zondag, AVROTROS Vrijdagconcerten, Amsterdam Sinfonietta, Internationale Topensembles, Orkest van de Achttiende Eeuw, Dutch Classical Talent, Klassiek in de Cloud, Familieconcerten, Sunday Afternoon Jazz, Nederlands Kamerkoor, Holland Baroque, Nederlandse Bachvereniging, Zaterdagmiddagconcerten, Hertz op Zondag...

En nog veel meer